

Det estlandssvenska kulturarvet idag

Midjebälte i Rågöarnas vävmönster

I början av 1940-talet fanns det ca 9 000 estlandssvenskar i Estland, varav ca **8 000 flydde till Sverige, undan den sovjetiska ockupationen.**

I Sverige var det möjligt att bevara sitt språk och sin kultur genom olika kulturföreningar och arkiv. Minnen och traditioner finns dessutom dokumenterade i ett antal böcker.

Återvunnen självständighet blåste nytt liv i det estlandssvenska kulturarvet även i Estland och 1988 grundades **Samfundet för Estlandssvensk Kultur.** Många estlandssvenskar som hade flytt till Sverige fick då möjligheten att återigen besöka sitt hemland. Medan somliga har byggt sig ett sommarhus i Estland, finns det även de som har flyttat tillbaka för gott. Under de senaste årtionden har flera gårdsanläggningar återuppbyggts och används idag som museer eller mötesplatser för gemenskap. I gamla estlandssvenska byar kan man lägga märke till flera nyrestaurerade **sakrala byggnader, tvåspråkiga ors- och informationsskyltar** mm. Den estlandssvenska kulturen skildras i ett antal nya museer, varav det mest kända är **Estlandssvenskarnas museum** i Hapsal.

Svenska Odlingens Vänner (SOV) och olika hembygdsföreningar brukar anordna möten i **Estniska Huset i Stockholm.** 2003 bildades systerföreningen **SOV Estland** som startade initiativet Kulturell autonomi för estlandssvenskar. Idag drivs det genom organisationen **Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning.**

Möte på Estniska Huset i Stockholm, november 2024

Estlandssvenskarna har sedan 1918 även gett ut en egen tidning, **„Kustbon“.** Efter 1944 fortsatte tidningsutgivningen i Sverige, där den än idag ges ut med fyra nummer om året. Under åren 1988-1996 gav Samfundet för Estlandssvensk Kultur ut tidningen **„Ronor“** i Estland och sedan 2009 publiceras tidskriften **„Eestirootslane“** med två nummer om året. Vart tredje år står Hapsal värd för den estlandssvenska sång- och dansfestivalen, en tradition sedan 1933 som återupptogs 2013.

Välkommen till att upptäcka estlandssvenskarnas unika kulturarv. En berättelse som flätar samman Estlands och Sveriges gemensamma historia och som har berikat språket och sederna i våra kustbygder. En berättelse som lever vidare i de mystiska bynamnen, kulturminnen, traditioner och i hjärtan av framtida generationer.

Läs mer:

Midjebälte i Ormsös vävmönster

visithaapsalu.com/rannarootsi/aiboland.ee
visitaiboland.ee
eestirootslane.ee

visit
HAAPSALU

REPUBLIKEN ESTLAND
MINISTERIET FÖR REGIONAL
UTVECKLING OCH JORDBRUK

TILL STÖD FÖR REGIONAL UTVECKLING

En vandring i estlandssvenskarnas fotspår

ETT UNIKT
KULTURARV I
VÄSTRA
ESTLAND OCH PÅ
ESTNISKA ÖAR

Estlandssvenskarnas ursprung och bosättningsområden

Midjebälte i Rickuls vävmönster

Estlandssvenskar, eller **kustsvenskar** i Estland, är en historisk svensktalande minoritetsgrupp som bosatte sig i nordvästra och västra Estlands kustområden och på estniska öar redan i början av medeltiden. Även om de på svenska kallas **estlandssvenskar** kallade de sig själva **aibofolket**, d.v.s. öbofolket.

Den estlandssvenska minoritetsgruppen var som störst under 1400-1600-talet när de utgjorde 2-3 % av Estlands befolkning. Ursprungsmässigt tros aibofolket ha kopplingar till svenskar från Sveriges östkust, Gotland, Nyland och södra Finlands kustområden. Anledningar till utvandring kan ha varit ekonomiska intressen inom sjöfart och handel, påbud från den balttyska adeln, och även den mänskliga äventyrlusten. Utvecklingen av egna samhällen främjades av ett passande geografiskt läge och trakternas avskildhet som underlättade acklimatiseringen.

områden bebodda av estlandssvenskar

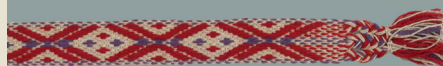

Typisk stickpåse för Ormsö

Stickande kvinnor på Ormsö, 1920-talet

Kultur och traditioner

Midjebälte i Nuckös vävmönster

Estlandssvenskarna bevarade sitt språk och sina seder i många århundraden. De talade en **ålderdomlig svenska** som tillhör de östsvenska målen. Språket innehöll även lånord från estniska. Varje bygd utvecklade sin egen dialekt som ibland till och med kunde vara svårt att förstå för andra estlandssvenskar.

Varje bygd hade sina egna **bygdedräkter**. **Musik och dans** spelade en viktig roll. På Ormsö var **talharpa** ett populärt instrument, medan spelmännen på Rågöarna var duktiga på säckpipa och de på Nuckö på fiol och dragspel. På många ställen användes **psalmodikon** som spelas med stråke, precis som talharpa, men har oftast bara en melodisträng och en lång resonanslåda.

1-strängad psalmodikon

Estlandssvenskarna var duktiga på **slöjd och hantverk**: kvinnor från Runö, Rågöarna och Vippal var skickliga **spetsvävare**, medan estlandssvenska män var erfarna **båtbyggare och sjöfarare**. De viktigaste näringarna var boskapsskötsel, jordbruk, fiske och handel. En viktig inkomstkälla på öarna var **säljakt**.

Runstav eller runkalender från Nuckö, 1844

Estlandssvenskarnas kalender innefattade både kristna och nationella traditioner, utifrån såväl estniska som svenska seder. Redan i en kalender från 1905 kan man se den typiskt svenska **Luciadagen** som än idag firas traditionellt i Nuckötrakten. Även traditionen att fira **Valborg** kom till västra Estland genom estlandssvenskar.

Den viktigaste **drycken på festmåltider** var öl som bryggdes på korn eller råg. Som smaksättare användes först skvattram, senare humle, enbär och på Runö ibland även kamomill.

I **matkulturen** dominerade bröd och gröt. För brödbakning användes rågmjöl, på högtidsdagar även kornmjöl eller vetemjöl. På Odensholm bakades ett speciellt tunnbröd, **sälskeopar**, för säljakt. Även kött och fisk, som man oftast saltade, rökte eller torkade, ingick i menyn. Av **mejeriprodukter** framställdes smör, ost och syrade mjölkprodukter. En populär produkt som framställdes av syrad mjölk var **vahl** som idag troligen närmast kan jämföras med kvarg.

Skolundervisning prioriterades högt, den första folkskolan i norra Estland grundades så tidigt som 1650 just på Nuckö. Med tiden tillkom flera svensk-språkiga folkskolor.

ESTLANDSSVENSKA DIALEKTER

NUCKÖ-DIALEKT	SVENSKA	ESTNISK
basta	bastu	saun
eL	öl	ölu
bre	bröd	leib
hunn	hund	koer
ja	jag	mina
jöLe	jul	jõulud
koilde	kvällen	õhtu
mann	man	mees
migg	kvinna	naine
målk å smer	mjölk och smör	piim ja või
storfar	morfar/farfar	vanaisa
tack sko ne häva	tack ska ni ha	tänan teid
tuflar	potatis	kartulid